PERSPECTIVES

April 3, 2017

Branko Zupanc

RAZVOJNI CILJI V BOSNI IN HERCEGOVINI

V prvi polovici devetdesetih let prejšnjega stoletja je Bosna in Hercegovina v vojni, ki jo je vsaka etnična skupina razumela kot domovinsko in obrambno, pretrpela ogromno škodo, tako moralno kot materialno, o številu žrtev spopadov in nasilja pa si nekoč nasprotne strani še vedno niso povsem enotne. Daytonski sporazum je kljub številnim pomanjkljivostim uspel dokončno prekiniti spopade in ustvariti pogoje za kolikor toliko normalno življenje v tej državi, o kateri imajo politiki kot predstavniki treh narodov precej različna mnenja.

V procesu obnove infrastrukture in kreiranja politike vzdržnega razvoja so v Bosni in Hercegovini upoštevali mednarodno zastavljene milenijske razvojne cilje (milenijski razvojni ciljevi – MRC). Ti cilji so sicer kreirani za vse, vendar so prilagojeni posameznim državam, posebno še državam z nizkimi dohodki.

Bosna in Hercegovina je indikatorje MTC vključila že v prvo srednjeročno razvojno strategijo za obdobje med leti 2004 in 2007 in pokazali so se nekateri pozitivni rezultati. Vendar, kot tako pogosto v BiH, tudi na tem področju ni šlo vse gladko, saj na primer Srednjeročna razvojna strategija za obdobje od leta 2008 do 2013 ni dobila podpore Sveta ministrov. Organizacija združenih narodov je s 25 milijoni dolarjev preko fonda za uresničevanje milenijskih razvojnih ciljev podprla zlasti projekte s področja okolja, gospodarskega upravljanja, upravljanja z vodami, pa tudi s področja kulture in problemov mladih pri iskanju zaposlitve.

Bosna in Hercegovina si je v skladu z MRC zadala osem osnovnih ciljev: odprava skrajne revščine, doseganje vseobsegajoče osnovne izobrazbe prebivalstva, pospeševanje enakopravnosti spolov in izboljšanje položaja žensk v družbi, zmanjševanje smrtnosti otrok, pospeševanje zdravega materinstva in boj proti boleznim kot so AIDS, tuberkuloza in malarija, skrb za zaščito okolja in vzpostavitev globalnega partnerstva za razvoj.

Na osnovi javno dostopnih podatkov iz leta 2014 lahko ugotovimo, da Bosna in Hercegovina do leta 2013 ni uresničila praktično nobene od zadanih nalog v celoti. Pri pregledu in primerjanju podatkov iz različnih virov za leto 2014 lahko ugotovimo, da je bilo v povprečju doseženih le okrog 30 odstotkov zastavljenih ciljev.

Pregled po posameznih ciljih:

Odprava skrajne revščine

V primerjavi z drugimi cilji je Bosna in Hercegovina pri odpravi revščine pokazala najslabše rezultate. Ničesar od napovedanega niso povsem izpolnili, kvečjemu obratno. Po podatkih Svetovne banke se je delež prebivalstva BiH ki živi pod nacionalno mejo revščine, v letu 2011 samo malenkostno zmanjšal na 17,9 % v primerjavi z letom 2000, ko je ta delež znašal 18,2 %. Posebno zaskrbljujoče je povečanje nezaposlenosti mladih med 15 in 24 leti starosti, ki je s 27 % v letu 2000 narasla na 57,5 % v letu 2014. [1]. V istem letu, torej leta 2014, je bilo svetovno povprečje nezaposlenosti mladih samo okrog 14 odstotkov. Tudi v prihodnje vsa prizadevanja za

[1] Podatki Svetovne banke

zmanjševanje revščine ne obetajo veliko, saj v Bosni in Hercegovini stopnja rasti BDP zadnja leta pada in celo stagnira.

Doseganje vseobsegajoče osnovne izobrazbe prebivalstva

Nekatere cilje s tega področja je bilo mogoče lažje uresničevati zaradi prakse, podedovane od nekdanje skupne države SFRJ, zlasti stopnjo vpisovanja na študij za visoko izobrazbo. Razveseljivo in opazno je povečanje odstotka BDP, ki so ga v zadnjih petnajstih letih namenili izobraževanju. Več bo treba storiti na področju predšolske vzgoje, izobraževanja manjšinskih skupin, otrok s posebnimi potrebami in razseljenih oseb. Še vedno pa je veliko neskladje med izobraževanjem in možnostmi zaposlovanja, saj izobraževalni sistem ne zadovoljuje potreb trga dela.

Pospeševanje enakopravnosti spolov in izboljšanje položaja žensk v družbi

Bosna in Hercegovina je sprejela Zakon o enakopravnosti spolov leta 2003, kar je pomenilo prvi korak v prizadevanjih za enakopravnost spolov. Formirali so Agencijo za enakopravnost spolov z več lokalnimi centri, tako da je moč opaziti določene spremembe v pozitivni smeri. Zanimivo je, da na visokošolskem študiju po številu močno prevladujejo ženske, pri zaposlovanju in aktivni udeležbi v javnem in političnem življenju pa je ravno obratno – prevladujejo moški. Zabeleženo pa je povečano število žensk v parlamentu Bosne in Hercegovine in tudi delež žensk med redno zaposlenimi v primerjavi z letom 2000. Poseben problem pa predstavljajo ženske romske narodnosti, ki zelo težko najdejo primerno zaposlitev.

Zmanjševanje smrtnosti otrok

Na področju zmanjševanja smrtnosti otrok, zlasti novorojenčkov, so zadani cilji v glavnem doseženi, saj se stopnja mortalitete vsako leto znižuje. Poseben problem predstavlja smrtnost otrok med romsko populacijo, ki znaša 26 odstotkov v primerjavi z državnim povprečjem ki zadnja leta znaša okrog 7 odstotkov.

Zdravo materinstvo

Na področju zagotavljanja zdravega materinstva je večina ciljev dosežena ali pa je vsaj zadržano obstoječe stanje. Še več pozornosti bodo morali nameniti izobraževanju državljanov in izboljšati storitve zdravstvene in socialne zaščite prebivalstva.

Boj proti AIDS-u, tuberkulozi, malariji in drugim boleznim

Na tem področju je moč opaziti pozitivne premike. Ustanovljeni so bili centri za prostovoljno in zaupno svetovanje in testiranje za okužbo z HIV, odziv ljudi je zadovoljiv. Bosna in Hercegovina ima koordinacijsko telo za razvoj in spremljanje implementacije programa Globalnega fonda za boj proti AIDS-u, malariji in tuberkulozi.

Tudi za boj proti tuberkulozi je vzpostavljena dokaj razvita mreža zdravstvene infrastrukture. Strokovnjaki ugotavljajo, da je stanje na področju tuberkuloze in malarije pod kontrolo.

Skrb za zaščito okolja

Ustava Bosne in Hercegovine ne navaja eksplicitno skrbi za zaščito okolja. V tretjem členu tretjega poglavja ustave BiH je samo navedeno, da sodijo vsa področja, ki niso izrecno navedena v ustavi, v pristojnost obeh entitet in distrikta Brčko. Torej so tudi zakoni o zaščiti okolja v pristojnosti entitet in distrikta, kar seveda povzroča precejšnje razlike pri urejevanju vprašanj zaščite okolja. Pri reševanju konkretnih problemov se občasno formirajo skupna telesa, ki pa so dokaj učinkovita. Za izpolnjevanje mednarodnih obveznosti s področja zaščite okolja pa je pristojno Ministrstvo zunanje trgovine in ekonomskih odnosov Bosne in Hercegovine. Na državnem nivoju je bil leta 2003 sprejet Akcijski plan za zaščito okolja, na osnovi katerega je bilo kar nekaj storjenega na področju harmoniziranja zakonodaje s predpisi Evropske unije in znotraj BiH. Nekoliko zapostavljena je še vedno skrb za upravljanje z odpadki. Čeprav je Federalni plan za upravljanje z odpadki za leta od 2012 d0 2017 natančno predvidel ustanavljanje regionalnih centrov za upravljanje z odpadki, ki morajo imeti obrate za reciklažo. Žal pa doslej ni bil izgrajen še noben tak center, pa tudi priprav na izgradnjo ni videti. Več napredka je bilo zabeleženega pri vzpostavljanju in širitvi javne kanalizacijske mreže.

V zvezi s spremembami okolja je treba omeniti tudi stalno zmanjševanje obsega gozdnih površin zaradi krčenja gozda in širjenja kmetijskih zemljišč in velikega obsega sečnje lesa.

Bosna in Hercegovina ima velik potencial na področju obnovljive energije. Tako je Federacija BiH mednarodni skupnosti obljubila, da bo povečala delež obnovljive energije iz sedanjih 35 % na najmanj 40 %do leta 2020, Republika Srbska pa namerava do leta 2030 v energetski sektor investirati okrog 11 milijard konvertibilnih mark (cca 5,5 milijard evrov). Od večje skrbi za zaščito okolja in niove energetske vire pričakujejo tudi precej novih delovnih mest.

Vzpostavitev globalnega partnerstva za razvoj

Na tem področju je opazen napredek. Vzpostavljen je nov sistem koordinacije za razvojno pomoč. Odvisnost od razvojne pomoči se je zadnja leta zmanjševala, povečala se je le leta 2014 zaradi posledic katastrofalnih poplav v mesecu maju. Kreiranje in sprejetje treh strateških dokumentov v Sveti ministrov BiH leta 2014 (Politika delovanja, Strategija in Akcijski plan za razvoj informacijske družbe v BiH) je imelo za posledico povečanje dostopnosti informacij in komunikacijske tehnologije.

Ta pregled lahko končamo z ugotovitvijo, da je bilo sicer zaznati precej angažiranja in prizadevanja za realizacijo zastavljenih ciljev, vendar rezultati niso izpolnjevali pričakovanj na večini področij. Vzroki za tako stanje so v samem političnem in gospodarskem ustroju Bosne in Hercegovine, v njeni kaotični organiziranosti, prepletenosti politike in gospodarstva in visoki stopnji korupcije. Vsekakor je na mestu večkrat zastavljeno vprašanje, ali dajejo izdatna mednarodna sredstva namenjena razvojni pomoči Bosni in Hercegovini, ustrezne rezultate.